

А ще кланяюся найулюбленішому поетові
Миколі Бажанові, що він у Києві сидить і так
злочинно мало друкує в Літ. Ярм. своїх чудесних поезій!

А Іванову Павлові скажіть: хай він мені
толком ще раз напише, яких йому риболовних
крючків треба. Бо тих англійських Алколя
№ 1 — 2 питав, немає.

А ще кланяюся всім з котятами й собачатами.
Сучасними й майбутніми.

Сподіваюся, що ніхто мені не напише...

Отож, не забудьте тоді мені пояснити, що
то за організація „Експрес“, звідки вона взялася
і куди пішла.

А покищо на все! Чекаю! Напише ж хоч
один нес...с...!

Боря, газету, „Пролетар“ сюди висилай. Так
само і „УЖ“ і все. Напишіть хоч в справі статті
і збірки новель на німецькій мові.

М. Яловий

Берлін, 9. VI. 29 р.

15 ЖОВТНЯ 1929 р.

ДРУКАРНЯ ДВУ

ім. Г. І. ПЕТРОВСЬКОГО,

ДЕ ДРУКУЄТЬСЯ АЛЬМАНАХ

„ЛІТЕРАТУРНИЙ ЯРМАРОК“,

ПЕРЕЙШЛА НА БЕЗПЕРЕРВНИЙ,

П'ЯТИДЕННИЙ

ВИРОБНИЧИЙ

ТИЖДЕНЬ

МИКОЛА КУЛІШ
НАРОДНІЙ МАЛАХІЙ
(ТРАГЕДІЙНЕ)

I

*Заплакала, затужила у своєму домі (на Міщанській вулиці,
№ 37) мадам Стаканчиха Тарасовна*

Ой, хто скаже, хто ж розкаже, чи ти, доню, чи ти
пташко, а чи ти, матінко божа, куди він, у яку сто-
рононьку тікає та на кого ж мене, бідну, поки-
да-а-е?..

*Похнюпилась канарка в клітці. Посмутнів образ божої ма-
тері. Мовчать. Тільки дочка середульша біля матері впада*

- Мамонько!
- Не перебивай!
- Випийте, люба...
- Що це?
- Валер'янові краплі.
- Геть, одчепися! Хіба можна таку драму в серці
та валер'янкою впинити... Дай мені отрути!
- Сіли б ви краще от вікна, або що.
- А то що?
- Люди ж проходять повз вікон...
- Товченого скла дай, я втроюся!..
- Сусіди ж он бачать і чують.
- Хай бачать! Хай чують! Як друзі, — хай по-
жаліють, а вороги, — хай ізрадіють, що драма така
у нас в домі, що муж мій законний тіка-а-е...

2

Увійшла старша дочка. Середульша до неї

- Покликала хрещеного?
 - Ідуть.
- ТАРАСОВНА так і скинулась
- Де він, далеко?
 - Зараз увійдуть.

— Де, питаю?

— Та кажу ж вам, мамонько, — зараз... Заскочили в одне місце, заслабли на шлунок...

ТАРАСОВНА *утерлась*

— А господи, так би й сказала відразу. Та чи прибрано ж там?

— Я мила учора.

СЕРЕДУЛЬША *до старшої*

— Ти ж сказала хрещеному, що папонька побіг вже по паспорт?

— А як же.

— А він що?

— Сказали, що вже знають про це.

ТАРАСОВНА

— А басів із церкви покликала?

— Любуня ж побігла.

— А горілки басам?

— Вона й горілки купить.

— Піди ж, моя доню, та наріж цибулі дрібненько, редьки, олійкою помасти на закуску людям.

СТАРША *так і пирснула*

— Все я, та я! І по хрещеного, і по басів, і цибулю криши. А вона он стоїть, ізгорнувши ручки...

СЕРЕДУЛЬША

А хто квіти полив, як не я? А хто з валер'янкою, як не я? Повилазило?

Ущипнули одна одну, щоб мати не бачила

— Ой!

— Ой-ой!

ТАРАСОВНА

— Ой помру я і ще раз помру з такими доченьками, що вже темно в очах і сонце зробилося чорним, а вони ж того горя ще додають... Дайте мені карти! Ще раз кину на його... Ще раз та й годі.
(*Кинула на карти. Глянула. За серце взялася*).

— Ой, знову дорога кладеться!....

ДОЧКИ

— Та невже ж, невже, мамонько мила?

— Хіба повилазило? Червона шістка.

А в Тарасовни жах в очах глибокий, містичний

— Ворожу, ворожу і все оця карта... А тут іще й сон: дорога у полі й місяць щербатий, що вже смутний, а що блідий... Немов би тіка, покотився за землю. А я стою при дорозі, як тінь та самотня... Це ж батько наш місяць отой, чує душенька — втече він, поко - о - титься, загине в доро - о - зі...

ДОЧКИ

— Мамонько, цитьте!..

— Сусіди йдуть.

ТАРАСОВНА

— Годі мовчати, бо вже ж намовчалась! І критися годі! Хай знають усі, яка в домі й у серці драма...

3

Увійшли сусіди, тихо й поважно, як і годиться заходити про такий случай. Стали. То дочки обидві, як ті ластівки, до матері

— Може вам, мамонько, компреса накласти?

— Може б ви, мамонько, лягли та спочили?

СУСІДИ

Зідхнули. Покивали головами. І як годиться про такий случай, сказали філософічно

— А вже, мабуть, спочинемо в комхоза на дачі (на кладовищі)

— Отам уже виспимось вволю.

— Здрастуйте, Тарасовно!

ТАРАСОВНА

ледве, через силу підвелась. Привіталась

— Сідайте, сусідоньки. Хоч і хвора я, хоч і драма в домі, а прошу — сідайте (дала середульшій хусточку). Дай мені другу хусточку!

СЕРЕДУЛЬША

— Мокра ж, як хлющ... Хіба ж отак можна плакати, мамонько?

СУСІДИ

на таке питання всміхнулись, примовивши

— Гм... А чому й ні?

— Питає.

— Сказано — молоде, зелене...

ТАРАСОВНА

— Не так себе жалько, як їх, моїх діток: що „дне не спить — мамо, каже, не можу, друге не спить, плаче у подушку тихо, третя Любуня, як тінь, біля мене всю ніч вистоює.. А батькові байдуже: ті-ка-а-є...

СУСІДИ

— Та невже Малахій Минович, сказати би, вже при літах, та на таке діло пустився? Просто не віриться.

ТАРАСОВНА

— Вже у дорогу склався, ось: ціпочок, торбина з сухарями.

СТАРША

— Самі й сушили.

ТАРАСОВНА

— Пстайки сушив... Оце побіг до виконкому совіцького паспорту брати... Сьогодні й тіка.

СУСІДИ

— Та куди, хоч і не годиться закудикувати, куди, Тарасовно!

— Не питаєте!

СТАРША

— Не кажуть.

— Не каже, сусідоньки милі. Вже й кум питав, вже й на молебінь давала, вже й п'яним напували — не каже...

СУСІДИ *ще більше здивувались*

— Гм... Воно справді — щіпочок. І торбина. Це так, як на прощу йдуть... А може він говіти налагодився, до ікони якої, або-що?

ТАРАСОВНА

— Де вже йому до ікони, коли сюприз такий викинув, що паски заборонив був пекти...

— Та що ви кажете?

— Свиням... Крашанок накрасила сито, дак він сви-и-ням... Семей годок отак — нема в домі порадоньки, супокою, семей заступає, а він ще й з дому тіка-а-е... *(Та й заголосила)*.

ДОЧКИ

— Ой, ой, мамонько, ой!..

СУСІДИ

— Та що ви, Тарасовно! Стямтеся! Мов по мертвому. Хіба ж так можна?

ТАРАСОВНА

— Не можу, сусідоньки, до тями прийти. Лучче б йому вмерти. Щоб я його на той світ виряджала, як оце він тіка не знать і куди... Бо до мертвого хоч порадитися підеш, на хрест той похилишся та й ви-плачеш горе, а як втіче він, куди мені йти? Де його шукати? По яких світах, у яких дорогах... Ні мертвого, ні живого не ви-и-дно...

СУСІДИ

Вже й їх пройняло. У хустки та в фартухи сякаючись

— Така ж драма, така драма, що й кіна не треба!.. *(По павзі)*. Хоч скажіть, коли це сталося з ним, з чого й як?

ДОЧКИ *так і сипнули*

— Це з тої пори, як салдати паркан наш спалили...

- Неправда! Як куля ударила в сіни...
— Я розкажу!
— Я!

ТАРАСОВНА *впинила дочок*

— Про мужа ніхто краще не розкаже, як законная жона,— тільки я... Ластівкою, ластівкою, сусідоньки, хутенько, бо сьогодні ж будень... Ще як почалась ото революція, як почалась, як почалася...

ДОЧКИ

- Салдати...
— Не перебивай, ідійотко!
... паркан наш спалили.

СУСІДИ

— У нас тоді свиней покололи красноголові македони.

ТАРАСОВНА Й ДОЧКИ *наввипередки*

— З тої пори й почалось, сусідоньки. Попервах Маласик пив воду нишком...

— У папоньки аж цокотіли...

— Не перебивай, бо' дна я бачила... Три дочки, три дівулі в домі, а ніхто, 'пріч мене, не бачив, як пив воду мій Маласик і як в його цокотіли зуби...

... І в мене цокотіли, мамонько...

— Брешеш! Ти й в революцію спала. То Любуня свої зубки зціплювала, бідна, щоб не заплакати од революції...

... всі ми зціплювали.

— Мовчи!.. А вночі перед світом, сусідоньки, як уже й революція засинала, ми, збившись докупки, плакали, плакали й плакали...

СУСІДИ *розтривожились*

— Ударила революція, всіх чисто ж вона вдарила!

ТАРАСОВНА

— А найдужче мене і за що? За віщо?

ДОЧКИ як горохом

- Отоді як...
- Не перебивай.
- ... було вбито начальника пошти...

ТАРАСОВНА

— Мовчи! Отоді, як було вбито начальника пошти, Маласик затрусивсь, затремтів і замурувавсь у чулані...

СУСІДИ

- Га? Що?

ДОЧКИ

- Папонька...
- Замурувавсь...
- а двері замазали.

ТАРАСОВНА

- Два роки висидів.

СУСІДИ *аж повставали*

- Та що ви кажете!
- Два роки в чулані?

ТАРАСОВНА

— То ж подумайте, яка мука була мовчати... Мовчала я й вони мовчали, мов у рот води понабирали.

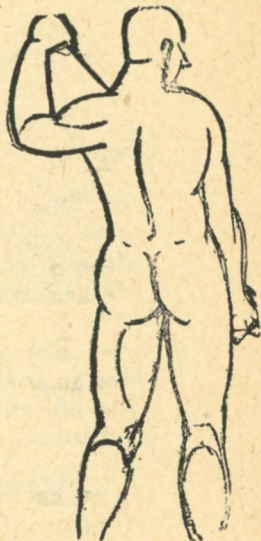
СУСІДИ *скинулись очима*

— То виходить, що Малахій Минович і не їздив, як казали, на село до брата?

— Ні, ні... Аж тепер одкриюсь, сусідоньки, аж тепер усю правду скажу...

— І не служив там?

— Ні й ще раз ні! Тільки бог знав, що Маласик замурований сидить, тільки бог, та ще я, та ще дівоньки, та ще кум...

СУСІДИ

досадно стало, що як же це вони не дізналися про це

— Ну, хто пойме віри!.. От драма... То ж нам чулося вночі... Та куди ж він, простіть на слові, до вітру ходив?

СЕРЕДУЛЬША

— У віконечко.

ТАРАСОВНА

— Цить!.. У потайне віконечко, в горщочок...

СУСІДИ

— Це в той, що полуплений?..

ТАРАСОВНА

— У той саме... Це як Любунею ходила, то купила.

СУСІДИ *звели плечима*

— Хм... То ж щоранку дивишся:

— Горщок на паркані... А й не туди, що то ж Малахій Минович у чулані замурований...

— Сидить...

ТАРАСОВНА

— Вже як зайшла непа... Пам'ятаєте, сусідоньки, кумові дозволили торгувати іконами?

— А як же! Вперше за всю революцію ладану купили...

СЕРЕДУЛЬША

— Аж тоді папочка розмурувався...

ТАРАСОВНА

— Цить!.. І краще б він замурований до віку сидів, як тепер, книжок большевицьких начитавшись, із дому тіка-а-а...

4

Тут убіла Любуня, молодша дочка. Кошика додолу, руки до серця

— Ви тут плачете, ви тут тужите, а не знаєте, що вже папонька з виконком вийшли. (Йокнула Тарасовна) Мене поцілували, а самі раді та веселі...

ТАРАСОВНА

— Пашпорта узяв?

— Не знаю... Пішли до начраймила. А я в церкву заскочила, мамонько, навколішки впала, помолилася: боже, кажу, боже, не дай мені щастя-долі, тільки дай, щоб папонька вдома zostалися! Підлогу поцілувала (*а сама плаче та показує, як вона це робила*). Чи гаразд, що я так зробила, мамонько?

ТАРАСОВНА

— Гаразд, моя доню... А баси? Баси?

— Зараз прийдуть.

СУСІДИ

— Молебня найняли, чи що?

ЛЮБУНЯ

— Ні, це хрещений казали покликати баса й тенора з хору, щоб папоньку співами впинити... Ой, я й забула!.. Мамонько! Мокій Якович сказав, що найбільш любить папонька не „милость мира“, а „вську мя отринув еси“...

ТАРАСОВНА *заметушилась*

— Так про це ж зараз треба хрещеному... (*До старшої*). Біжи нагукай!

СТАРША

— Та як же їх нагукаєш, коли вони... заскочили!

5

та й прикусила язика, бо повагом увіходив кум. Знесилений

ТАРАСОВНА *як до бога*

— Хіба ж можна так довго... коли таке горе, таке горе, куме!

КУМ *не пускаючи руки з живота*

— Спокійно!.. На крилах прилетів би, кумо, коли ж чуєте. (*і по павзі, як всі дослухатися стали, додав*) Чуєте, як булькотить?... Ху... Так, касте, тіка?

ТАРАСОВНА

— Вже вийшов з виконкому.

КУМ *авторитетно*

— Знаю.

ЛЮБУНЯ

— Мене поцілювали, а самі раді та веселі.

КУМ *авторитетніше*

— І про це знаю.

ТАРАСОВНА

— Подавсь до начраймила.

КУМ *непереможно авторитетно*

— І це мені не секрет.

ТАРАСОВНА

— То за що ж, куме, така мені драма? За віщо?

КУМ *глибокодумно показав утору пальцем*

— Тільки той знає.

СУСІДИ *примовились*

— А правда, правда... Тільки той знає, за віщо.

КУМ *до сусід*

— Здоровенькі були!

СУСІДИ

— Здрастуйте й вам!

КУМ

— От яких мук зазнаєм. Тіка од нас кум, а куди — то й сам, ма'ть, не зна.

ТАРАСОВНА

— Карти в одну душу — дорога...

КУМ

— Знаю й про це і кажу: хай вже на гробки дорога йому ляже, тільки не туди...

ТАРАСОВНА, ДОЧКИ И СУСІДИ

— Господи, куди? Куди, хрещений? Куди?

КУМ

до клітки. Журно похитав головою

— Здрастуй, пташонько! Сумуєш? Печалуєшся й ти, що тіка твій хазяїн? *(Обернувся до сусід)*. Не дурно ж у пісні співається:— „канареечка так жалібно поють“... *(тоді став драматичний вес і возговорив)*. Слухайте, кумо, і ви, хрещениці, й ви, сусіди! Довідався оце є, що виконком не в силах заборонити кумові нашому тікати...

ТАРАСОВНА

хитнулась. Тоді до кума до всіх

— Дзвенить... в ухах... тонюсінько ж отак дзвенить...

КУМ

побачив, що Любуня якось чудно дивиться, не рухається — до неї

— А ти ще держишся, хрещенице?

ЛЮБУНЯ

— Як була революція, хрещений, то всі пили воду й цокотіли зубами... Одна я отак стояла і всю революцію як „страсті“ вистояла. Тільки отут *(показала на щелепи)* боліло... А тепер тут болить *(на щелепи)* і тут болить *(взялася за серце)* і в колінках болить болить...

КУМ

— І навіть начраймил сказав мені, еге... Нема, ка, в радянської влади такого закону, щоб забороняв тікати з дому, тим паче, ка, немалолітньому вашому кумові.

ТАРАСОВНА, ДОЧКИ, СУСІДИ

— Куме! Що ж тепер робити?

— Хрещений, порадьте!

— Така ж драма, така драма!

КУМ

— Спокійно!.. От тепер ви вповні зрозуміли, од чого живіть, нерви і все чисто в світі... Через кума!.. Басів покликали?

ЛЮБУНЯ

— Зараз, сказали.

КУМ

— Слухайте ж ще раз!... Спокійно — себто, не плакати, тим паче в непритоміє не падати, аж поки не скажу — це раз...

СУСІДИ

— Слухайте! Слухайте!

КУМ

— Канарку сюди! Ближче до столу!.. Отак... Засвітить лампадика!

ТАРАСОВНА Й ДОЧКИ

— Розіб'є, куме!

— Папонька вже не вірять у лампадик.

КУМ

— А я кажу — засвітить!.. Ладан є?

ТАРАСОВНА

— Є... Отам достань, доню, отам на божниці!..

КУМ

— Накадіть, щоб на нерви йому вдарило. То дарма, що сьогодні він проти релігії. 27 год людина любила канарок, щоб ладаном пахло, у співах церковних кохалась — і щоб даром оце все минулось йому? Це — два...

СУСІДИ

хитали, вихитували головами

— А так, так!

— Авжеж так!

КУМ

— От що, — которую курку найбільш любив кум?

ТАРАСОВНА

— Жовтяву, золотий чубок.

КУМ

— Убийте жовтяву!

ТАРАСОВНА

— Та що ви, куме! Таку курку!..

КУМ

— Убить, кажу! І хай прибіжить котора з дівчат... Ну, от ти, Любуню!.. Ні, ти гратимеш на фісгармонії... Ти, Віруню!.. Прибіжи з куркою й кричи, що немов сусіда Тухля убив курку кійком по голові...

ТАРАСОВНА

— Це ж курка — нема ціни, куме.

КУМ

— Отут то й воно! Убить кілком, щоб око вискочило, щоб розтривожився він!.. Може, бог дасть, почне позиватись за курку, як колись до війни позивавсь він три роки за півня...

СУСІДИ

— А справді — це спосіб розумний... Біжи котора.

ТАРАСОВНА

— Вірунько, біжи!

ВСІ

разом на Віруню і сама вона на себе:

— Біжи, Біжи! (Побігла).

КУМ

— Це — тільки три... Чотири, спокійно, — я оце йшов і на природу дивився... І знаєте, що я помітив *(по павзі)*. Помітив, що вже й природа не та, що за старого режиму була *(по павзі)*. А чого так?.. А того, що попсували комуністи й природу... Отак запитаннями самими заплутаю кума — не втече...

Недавно в райсельбуді центральний оратор виступав, дак я його запитаннями, немов каміннями отак... От і баси.

6

Тільки хористи у двері, а вже кожне їм дорожч дає. Тенор, заїка, привітавшись, як почав

— Чу - чу - чув, що...

Та, спасибі, бас підхопив

— Тікають Малахій Минович?

КУМ

— Не так тяжко було б, як би він помер добровільно, навіть сьогодні. Сорок сім років, подумайте, сім'я, честь честю, і тут тобі на! — тіка...

ТЕНОР І БАС *здивувалися*

— А ку - ку - ку...

— Куди, інтересно, тіка?

КУМ

— Іду, каже, куме. Куди, питаюся? Послі, ка, відкриюся.

ТЕНОР І БАС

— Чу - чу - чудно!

— Чудно!

КУМ

— Заболіло, защеміло мені серце, немов кропивою він ударив. Все життя приятелювали, сказати би, в серці одне в одного ночували і от тобі на! — зачинився, замовк, мислями темними вкрився, і от тобі на! — тіка, і от тобі на! — сьогодні тіка.

ТЕНОР

— А чи - чи не краще на його подіє - ра - ра...
(заспівав) Разбойника благоразумного во єдинім часе...

КУМ

— Ні, ні! Тільки „миłość мира“ Дехтярьова! Миłość мира найбільш він вполюбав. Рибу, було, ловимо,

а він „милюсть мира“ тихенько співа. Сам казав — умліваю, ка, видіння божественні бачу, як зачую цей спів...

7

СТАРІША на дверях

— Папонька!.. Папонька йдуть!

Знялася тривога. Зарухались всі

— Далеко?

— До двору доходять.

— Куме! Як же тепер?

— Може починати? (бас)

— До - соль - мі - до! (тенор).

До кума всі обернулись. А він рукою, як булавою:

— Спокійно! Я тоді знак покажу... Курку ж убийте! Кадильницю винесіть!..

8

Увійшов Малахій. Став на порозі. Тиша. Тільки шелест очей

КУМ

— Чого, куме, став у порога?.. Хіба не впізнав? Це ж друзі твої посходились, зачувши, що ти сьогодні тікаєш.

МАЛАХІЙ очі замріяні, з порогу зійшов

Не тікаю, а йду.

КУМ

— Це все одно — тікаєш.

МАЛАХІЙ

— Ой, як ми не втямемо, навіть ще не бачимо, — яких прав, яких прав надавала революція людині! Істинно потрібні оновлені очі, щоб бачити їх.

— Це ж до чого, куме, хоч і знаю я?

— Хотів заборонити мені йти у подорож... А ще начраймил. Він, як і ти, куме, не втямить, що право на велику подорож дала мені революція...

— Так ти, значиться, йдеш?
— Іду, куме! Іду, друзі мої!
— Куди?
— Куди?.. У голубую даль.

СУСІДИ як очерет од вітру — ш-ш-ш-ш
— Куди він сказав? Куди? Як?

КУМ ударив Малахія очима
— Не шуткуючи скажи, куди?

ТАРАСОВНА
— Люди ж прийшли на проводи, хоч їм скажи — куди?

МАЛАХІЙ *повінь мрійна в очах*
— Ах, куме, і ви, друзі! Якби ви знали — немов музику чую і справді бачу голубую даль. Який восторг! Іду!.. Між іншим, погасить лампадик!

КУМ
— Невже лампадик заважа тобі тікати.

МАЛАХІЙ
— Не мені, а вам заважа він втікати з полону релігійного. Погасить!.. Скоро вже місяць стане непотрібний — електрика ж! а ви з лампадиком...

КУМ
— Запитання!
МАЛАХІЙ

— І ладаном пахне... Як посміли кадити! Одчиніть вікно!

Зворухнулась було Тарасовна, та кум її поглядом спинив. Помітивши це, Малахій сам одчинив вікно, погасив лампадика

КУМ
Спокійно! Запитання маю...
МАЛАХІЙ

Будь ласка.
— Тільки спокійно! Ти, куме, за соціалізм?
— Так.

— І навіть за кооперацію?
— А ти за лампадик?
— Спокійно! Раз я питаю, то прошу одповісти.
— Будь ласка, питай!
— Як ти можеш за соціялізм, тим паче за кооперацію стати, коли вся вона до останнього гудзика фалшива?

— Себто?
— Спокійно! Чому я набрав в епі радянської матерії й місяць не поносив, як вона полиняла, розлізлась, і це факт як двічі два?

СУСІДИ

А правда! Голубого набереш на косинку чи там на прапор, гульк — а воно вже полиняло, аж біле.

МАЛАХІЙ *усміхнувся*

Далі!

КУМ

Чому жінка купила радянського гребінця, нарочито з найкращого сорту і хоч би сама чесалася, ато ж... (*повернувся до всіх, як до свідків*) Нінонька, дитя неповинне, ще й волосячко як льон (*закивали всі головами — мовляв, знаєм*). То чому, я питаю, з гребінця зразу аж три зубці випало, і це теж факт?

— Три зубці. Далі!

— Чому нитки гнилі, а панчохи на третій день рвуться, чом у бані не так чисто, як колись було? і лікаря не докличешся, хоч тричі помирай?

— Панчохи і баня. Далі!

КУМ *голосом гучним, як трибун*

— І чому вже третій рік, як весни нема, а все якесь недоуміння в природі: холодно, навіть сніг і раптом — трах, бах, як у бані на вишній полиці!... І це хіба не факт, скажеш?

БАС І ТЕНОР

— Факт!

— Факт!

СУСІДИ

— А факт!
— Авжеж факт.

МАЛАХІЙ

Все?

КУМ

Нехай буде все, хоч таких запитань маю я мільйон.

МАЛАХІЙ *повинь в очах*

Скажіть мені, чому я, ти, куме, всі ми до революції думати боялись, а тепер я думаю про все, про все?

КУМ *одійшов до канарки*

— Далі!

МАЛАХІЙ

— Скажи, чому я мріяти боявся, хоч і мануло взяти торбинку, ціпок і пойти, пойти отак в далечинь,—я гнав тії мрії, а тепер... вільно беру ціпочок в руки, сухарів у торбу і йду...

КУМ *ущіпливо*

Тікаєш. Далі!

МАЛАХІЙ

— Скажи, чому я трепетав начальства, на службі, вдома навшпиньках ходив (*заходив навшпиньках*). Отак, отак... Мухам дорогу давав, а тепер (*глянув чудно якось на всіх*) пишу листи до раднаркомів України і маю відповідь (*вийняв листа, урочисто підніс голос*). Просю встати! (*прочитав*) УЕСЕРЕР, Управління Ради Народніх Комисарів, Харків, дата, номер. На ваші запитання канцелярія РНК повідомляє, що ваші проекти та листи одержано й передано до НКО та НКОЗ... Який восторг! РНК України, Олимп пролетарської мудрости й сили, сповіщає мене, колишнього почтальйона, що мої проекти одержано... (*трошки велично*). Мої проекти! От куди я йду. А на всі твої запитання, куме, є відповідь у моїх проектах. Як тільки їх буде розглянуто й ухвалено, тоді ти, куме, і всі ви, всі одержите всяку відповідь

негайно. Негайно кажу, і зараз рушаю. Любуню!
Дай мені в дорогу сорочку й підштаники!

КУМ

Куме! Не ходи!

МАЛАХІЙ

Невже ж ти не зрозумів? Проекти передано на попередній розгляд... Невкоснительно треба поспішати, боюсь бо, що дещо в проєктах наркоми не зрозуміють і потрібні будуть пояснення... Сорочку й підштаники! (Та й вийшов у другу кімнатку).

ТАРАСОВНА

Принишкли всі. Зашепотіла помертвілими губами

Матінко божа! Куме! Сусідоньки! Рятуйте!...
Просю вас — рятуйте!... Не пускайте, благаю!...

КУМ

Спокійно!... Оdkрився... Так ось воно що!
То ж він цілісінський рік щось писав уночі й на марки
у мене позичав...

ЛЮБУНЯ *вхопилась за матір*

Ой, мамонько! Хрещений! Страшно! Сьогодні
у церкві молившись відчула — немов духом холодним
подуло на мене... Глянула — в божих очах сум
і тінь неминущого... Тінь неминущого.

ТАРАСОВНА

Скинулось серце! Чую і я, що на смертну путь
іде він...

КУМ

Спокійно! До ВЕЦЕКА, до Ренека возноситься.
Вже гордість у голову вдарила, а ми раби і немов
дурні... І це наш кум! Ні! Не пустю! Не я буду,
богом присягаюсь, як не поверну його назад. З до-
роги верну. Сам до ВЕЦЕКА вдарюся!.. От що: за-
раз, як вийде, я промову скажу, а ви, Мокій Яко-
вичу, почніть милость мира...

ТЕНОР *так і кинувся*

До - до, соль, мі, до - до. Любо Малахіївно! На-
ду - дуню! Ставайте до фісгармонії...

КУМ *Рукою, знов як булавою*

Спокійно! Не зразу, кажу! Порядок даю: перше—
я промову скажу, далі канарка, милость мира, сльози
і курка. Глядіть лишень не збийтесь! Я знак покажу.

Кожне пошепки собі повторило

Промова, канарка, милость мира, сльози і курка.

9

*Увійшов Малахій, готовий в путь. Кум заступив йому
дорогу*

— Ти справді йдеш, куме?

— Іду, куме.

КУМ *глянув на всіх. Тихо*

Промова. *(Голосно)* Слухай, Малахіє, — не тільки ти,
а всі, хто в домі сему суцї! Гадалося нам, що до-
живеш ти безмалахольно свого віку і сконання життя
вчиниш на руках у нас, у друзів, і ми за труною
твоею підемо, співаючи: святий боже, безсмертний,
помилуй нас... Дайте води! *(випив, тяжко зідхнув)*
Спокійно! Гадалося, що цю промову скажу я над
труною твоєю, або ти над моєю, бо це ж однаково,
а вийшло не так. Не ту путь ти собі избрав і зра-
див релігію, закон, жону і діток і нас друзів та ку-
мів твоїх... І куди ото ти взагалі йдеш, подумай
тільки!.. Випийте води, Тарасовно!

ТАРАСОВНА

випила води. Ледві вимовила

Я ж не виживу сама, помру я, Меласику...

*Іще хтось хотів випити води, та кум, строго зиркнувши,
графина заткнув*

Та не вірю я, не вірю, що підеш ти на темну
путь, бо хто ж, як не ти найвірніший християнин

був і на клиросі 27 год виспівав, а що вже святоє письмо, то до буковки знаєш! Не йди! Тебе просить церковна громада, обрати на голову хочуть і це факт...

БАС, ТЕНОР, СУСІДИ

Фактично так, бо в неділю й збори!

КУМ.

Як йдеш, то оглянься, подивись, як сумує жона твоя та й доньки похилились, немов вербиноньки над ставом у степу... Ти глянь, канарка — і та засумувала!

МАЛАХІЙ

*підійшов до клітки. Замисливсь. Затаїли всі дух.
Зняв клітку*

Отак і я сидів, отак у клітці життя свого найкращі роки (до вікна та й пустив канарку). Лети, пташко, і ти в голубую даль. (Повернувся до всіх). Прощавайте!

КУМ, показавши знак тенорові, до Малахія

Куме, не ходи, бо загинеш!

МАЛАХІЙ

Хай і загину!

— Заради чого, куме?

— Заради вищої мети.

Любуня заірала на фісгармонію, тенор руками як крилами махнув, і залунало: „Милость мира жертву хваленія „(Дехтярьова) Малахій спинився, хотів щось промовити, та бас не дав: покрив усі голоси й фісгармонію, аж жили на шиї набрякли — вивів: „Імами ко господа“

МАЛАХІЙ, болізно усміхнувшись, до кума

От і повимітав з душі павутиння релігії, а не знаю, чого мене спів цей так чудно тривожить...

Хор далі: „достойно і праведно єсть поклонятися отцю і сину і святому духу, тройце єдиносущней і нероздільней“...

МАЛАХІЙ

Ще малим, пам'ятаю, на зелені у церкві святки як співали це, уздрілось мені немов за нашим

містечком бог зійшов на землю, в царині ходить і кадить... Такий собі дідок сивенький у білій одежі, а очі сумні... Кадить на жито, на квіти, на всю Україну... (*До сусід, до кума*). Чуєте, бренть кадило і співають жайворонки?

КУМ

У неділю, куме, в церкві співатимуть оце милость мира хіба так! Зоставайся з нами!

Узяв Малахія за руку, налагодивсь вже торбину з нього зняти

МАЛАХІЙ *раптом зчужся*

Пустити!.. Геть спів цей отруйний! Замовчіть!

КУМ *рукою*

Співайте!

МАЛАХІЙ

А-а, це ти вмисне хористів церковних накликав, щоб мене співом оцим та ладаном знов отруїти. Так не вдасться тобі це зробити! Бо дивіться—підходить до старенького бога хтось в червоному, лица не видно і кида гранату. (*Хор гримнув: „Свят, свят, свят господь савоаф ісполнь небо і земля слави твоєї“*)... Чуєте грім? Огонь і грім на квітчастих степах українських... Кришиться, дивіться, пада розбитее небо, он сорок мучеників сторч головою, Христос і Магомет, Адам і Апокаліпсис раком летять... І сузір'я Рака й Козерога в пух і прах... (*Заспівав, що сили*). Чуеш, сурми заграли... Сурми революції чую. Бачу даль голубого соціялізму. Іду! (*До жінки*). Будь здорова і щаслива, старенка...

ТАРАСОВНА *заридала*

Не йди, Маласику, бо вмеру я отут!.. Прийде, прийде журба горбата та й сядеть в головах вночі... Засушить, задавить...

10

Раптом ускочила старша дочка з убитою куркою
Мамонько! Папонько! Курку нашу вбито! (*Тиша нависла*).

КУМ

- Яку?
— Жовтяву ось, золотий чубок...

МАЛАХІЙ *взяв курку. Обдивився*

- Хто вбив?

ДОЧКА

- Тухля Василь Іванович. Кійком у голову влучив...

КУМ *до Малахія*

Що, куме! Ще й з двору не вийшов, а вже вороги твої дибки пішли. То я б, тобою буди, не подарував цього Тухлі довіку. Зараз би по міліцію і на суд...

СУСІДИ

Авжеж на суд треба!

ТАРАСОВНА

Це ж золото, а не курка. Пам'ятаєш, Маласику, як ти її ще курчатком пшонаною кашкою годував, а воно попоїсть, та на плечі хур-хур.

КУМ *побачив, що Малахій замислився*

Кличте міліцію! Я за свідка буду. Люди добрі! Подивіться, яке варварство! Вбито неповинну курку, і за що?

МАЛАХІЙ

Так. Це варварство.

КУМ

Так клич міліцію протокола писати!

МАЛАХІЙ

Ні, не треба... Протоколами зла не зруйнуєш і соціалізму не збудуєш. Цей злочин ще раз переконує мене, щоб я негайно поспішив до раднаркомів, щоб прискорити ухвалу моїх проектів... Бо головне ж тепер — реформа людини, і саме про це проекти я склав... Іду!

[КУМ уже й він роззубився

Куме, не йди! Пам'ятаєш, як ще школярами крашанки ми їли у страсну п'ятницю. (Малахій картузика на голову натяг). Не йди, бо вдарю!..

Любуня впала перед батьком навколішки. Очами одними просила

МАЛАХІЙ

Зворушили мене, розхвилювали... Та не можу, доню, не можу, куме, зостатися, бо в сто-крат дужче зворушений і потрясений я од революції.

11

ТАРАСОВНА

Тимчасом примчала із кухні солодку бабку

Маласику! Ось я бабку тобі улюблену спекла... Не йди, Маласику! Така вже ж вийшла пуховита, запашна... І зірка, ось глянь, пятакутня з озюминок...

Ще трічі хитнувшись, пішов Малахій. Через силу ступав, немов видирався з болота. За порогом хода його стала вільніша. Випала бабка. Підгнулись ноги в Тарасовни. Припала вона до розбитої миски.

СУСІДИ

І миска розбилась...

ТАРАСОВНА

Не миска, сусідоньки,— це жисть моя розбилася... Заплакала тихо і тяжко. Доньки помліли. Любуня, мов ста-туя та,— скаменіла. Кум, одчинивши двері, дивився услід. І, як очерет той вечірньої пори, шелестіли сусіди:

От уже драма! От вже коли виплакаться можна уволю!..

II

Задзвонили телефони в РНК УЕСЕРЕР—то жалілись ко-менданти, що їм клопіт робить Малахій Стаканчик

Черговий секретар РНК? Дзвонить комендатура. Просимо директиви, товаришу, що ж робити з Ма-

лахієм Стаканчиком? Та з отим божевільним, що проекти пише. Третій тиждень ходить, день - у - день. І нехай би сам, а то ж узявсь других водити. Кого? Та, наприклад, хтось побивсь із жінкою, він того привів, хтось когось налаяв, він обох притяг, п'яний десь мочивсь в провулку, він і того ублажав прийти. Вимагав негайної на них реформи... Слухаю! Так. Так. Так. А як не послухається, то що тоді? (*Кинув трубку*). Оце директива!

ДРУГИЙ

Що сказав?

ПЕРШИЙ

„Тактовно й обережно порадьте, каже, старому, щоб вернувся додому. До ОВК написано, щоб було дано йому посаду...“ Не допоможе бабі й кадило, коли бабу казило!

ДРУГИЙ

— Ти думаєш — він божевільний?

ПЕРШИЙ

Коли він не божевільний, то тоді ти або я божевільний, інакше не може бути.

ДРУГИЙ

Ет... Просто чудій!

ПЕРШИЙ

А його проекти?

ДРУГИЙ

І божевільного мало. Я чув, казали в РНК — просто наколотив чоловічок гороху з капустою. оливи з мухами, намішав біблії з Марксом, акафіста з анти-Дюрінгом...

ПЕРШИЙ

Ну, коли так просто, будь ласка — тактовно й обережно порадь йому, щоб вернувся додому. Он він іде.

ДРУГИЙ

Сам?

ПЕРШИЙ

Просто не сам. Зараз наколотить тобі оливи з мухами — і ти мусиш все це тактовно й обережно з'їсти.

Почувся Малахійв голос:

О люди, люди!..

ПЕРШИЙ, ухопився за голову

Чуєш?.. Починається!

2

Увійшов Малахій з ципочком. За ним розгублені, аж налякані, протовпились: дідок у дармовісі, з парасолькою, колишній военний в галіфе, літня дама в брилику з тремтячим рожевим пером, накрашена панночка, бліда дівчина, застарілий парубок

МАЛАХІЙ, пропустивши їх:

О люди, люди? — сказав Тарас *(до комендантів)*. І це у у столиці! — додам і я.

ДРУГИЙ *під тон йому*

Що трапилось, скажіте?

МАЛАХІЙ

Що? Перше, — перекажіть од мене привіт на пролетарський Олимп. Більш точно: наркомам і голові. Шановні соціяльні батьки! Ждучи на ухвалу моїх проектів (вже третій тиждень), віншую вас з днем мого ангола. Чим розважите мене ви в цей наречений і святий день? Питаюсь, — чим, бо тінь журби української впала і мені на плечі: місяць пропав, пшениця погоріла, хазяйка вигнала з квартири...

Знявся гомін:

- Пшениця?
- Яка хазяйка?
- При чому ж тут ми?
- За віщо ж нас?..
- *(Перебив хтось)*. Навіщо нас?..
- *(Разом двоє)*. Приведено?

МАЛАХІЙ

А хіба я мало питань та проблем розплутав, розв'язав? Примітка: проблемби — це пломби, що ними запечатано двері в майбутнє. 1) Про негайну реформу людини і в першу черк українського роду, бо в стані дядьків та перекладачів на тім світі зайців будем пасти, 2) про реформу української мови з погляду повного соціалізму, а не так, як на телеграфі, що за слово уночі правлять, як за два слові — у, ночі, 3) додаток: схема перебудови України з центром у Києві, бо Харків здається мені на контору. Соціяльні батьки! Ще раз нагадую: поспішіть з моїми проектами, найпаче з проектом негайної реформи людини. Наочні доводи негайности — ось вони (показав пальцем на всіх, кого привів). Один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім!... Учора п'ять було, завчора три...

ПЕРШИЙ *до всіх*

Що скоїлось? За що він вас привів?

Знявся ще гучніший гомін

— Ми сами не знаємо...

— Стояли біля церкви, гомоніли про се, про те і раптом... (*Заметушився дідок*).

— Пардон! Цій дівчині млосьно стало в церкві, отож я заскочила туди і вивела її на свіже повітря. Сами знаєте, який на тройцю у церкві пікантний дух: березка, трава, квіти... (*Тремтіла рожевим пером дама*). Вивела її у холодочок і раптом підходять вони (*на Малахія*): „Я вас веду в Раднарком“. — „Мене?“

— Вас... Будь ласка, — од церкви, кажу, не одійду, але в Раднарком, будь ласка!...

— Я стояв. Прийшла оця баба... гражданка... Про щось мене спитала... І раптом: ідіть в Раднарком!... Дозвольте, — я член дітей, авіохему, житлкоопу і мене в Раднарком? За що? (*Випукував, немов вишавкував, той, що в галіфе*). За віщо?

МАЛАХІЙ

За що?.. О лю-ди! Ще зречено було в старо-індійських книгах Рид-Вегах: не вдар жінщини навіть квіткою, а ви що зробили? *(На галіфе й дідка)*. Ви напередодні соціялізму одштовхнули жінчину, вдаривши її зневажливим словом!..

ТОЙ, ЩО В ГАЛІФЕ

Я? Ударив?

МАЛАХІЙ

Ви ж *(на даму й парубка)* ще гіршее вчинили,—ви біля церкви полювали на дівчину *(показав на бліду дівчину)* о люди!

ДАМА

Я? Я, навпаки... Я ж сама жінщина!

ТОЙ, ЩО В ГАЛІФЕ *розтривожено*
Дозвольте, мс'ю! Я ударив? Кого?

МАЛАХІЙ

Кого? *(До баби - прочанки)*. Об чім ви, гражданко, хотіли в їх спитати? Я бачу, ви із села прийшли.

БАБА

Еге... Прибилась, голубе. Люди сказали, що до-рогу до Єрусалиму вже розгороджено...

МАЛАХІЙ

Вибачте і дозвольте перебити на слові: об чім ви в їх спитали?

БАБА

Чи не знають, є тепер дорога до Єрусалиму — спиталась.

МАЛАХІЙ *до дідка й галіфе*

А ви... ви що їй одповіли?

ДІДОК

Ми?

ГАЛІФЕ

Дозвольте, — Я?

МАЛАХІЙ

Так! Ви!.. Де б сказати їй, що не до гробу тепер єрусалимського нам треба іти, а до Ленінового мавзолею, до нового Єрусалиму плюс до нової Мекки,— до Москви, ви сказали: прохось, прохось, матінко,— зневажливо, прикро,— і кому, питаю? Жінчині, селянці!

ГАЛІФЕ

Жодного прикрого слова! Навпаки, я з дитячих літ військовий. Ввічливість — моя стихія! Ідеал!

МАЛАХІЙ (на дідка)

А ви... Замість доказати їй і ствердити все вищесказане, що скоро, скоро, скоро прийде час, коли увесь світ заспіває Москві: святися, святися, новий Єрусалиме, слава бо революції на тобі возсія — а ви сказали: одчепись! На біржу!..

ДІДОК

— Я ж не знав, що таких на Москву треба справляти.

МАЛАХІЙ *ще з більшим піднесенням*

Ага! Він не знав!.. Наочні доводи кажу й показую далі, *(до блідої дівчини)*. Скажіть, будь ласка, і простіть на слові,— чим надили, на якеє ремесло спокушали вас *(показав на даму й паночку)*, вони сьогодні, там, біля церкви? *(Дівчина мовчала)*. Не казали вам: тридцять карбованців на місяць, харчі добрі, навіть солодке, білизна, вбрання?

ДАМА *затремтіла рожевим пером*

Пар-дон, і як вам не соромно! *(До дівчини)*. Скажіть, милонько *(до панночки)* ти, Матильдонько, скажи, що я сказала, про що говорила, як вивели ми її, сердешную, з церкви. Дитя моє! — сказала... Матильдо, скажи, як я сказала?

ПАННОЧКА

Дитя моє,— сказали ви, мадам Аполінаро...
(сама закурила, затяглася димом). Дитя моє! Ви не з машинисточок, часом?

МАДАМ АПОЛІНАРА до дівчини

А ви як мені одповіли, мильонко... Ну? Ну?..
(побачила, що дівчина мовчатиме, сама одповіла за ню, змінивши голос на молодий і скорботний). Ні, санитарка я,— сказала вона, дитя моє. Я тяжко, важко зідхнула і спитала... Матильдо, скажи, про що я спитала?

ПАННОЧКА

У якій лікарні? Скільки заробітку? — спитали ви.

АПОЛІНАРА за дівчину

У Сабуровці, вісімнадцять на місяць — сказало дитя... То Матильдонька аж ойкнула... (До Матильди). Скажи, як ти ойкнула?

МАТИЛЬДА

Ой! Та там же збожеволіти можна...

АПОЛІНАРА

Ойкнула Матильдонька, а я додала: сердешнее дитя моє!.. Колись і я отак сиріткою бідненькою, дівонькою бліденькою служила, служила, плакала, плакала,— аж поки... не виплакала собі долі... (До Малахія). Що, може, не так я сказала? Не така була наша розмова?.. Пардон, і будь ласка! Я знаю, що я казала і що іще казатиму...

МАЛАХІЙ

пильнуючи кожного її слова, раптом рукою впинив

— Більш точно: „Служила, служила, плакала, плакала, аж поки не плюнула отак... пху, та й пішла до одної мадамочки“ — сказали ви. „Ось і Матильдонька так, а подивіться — ви й вона, вона й ви“ — сказали, ще й показали ви, о жінчино!

АПОЛІНАРА

— Я?

МАЛАХІЙ

— І надили, і спокушали велехитро, що є у вас їсти й пити, хорошенько походити, мило духовите, гігієна, шоколад...

АПОЛІНАРА

— Матильдонько, скажи, чи ж я таке казала, душенько?

МАТИЛЬДА

— Навпаки і нічого подібного!

ПАРУБОК

Я при тому був. Нічого такого і подібного не говорила ця гражданка мадам... Навпаки, хоть я їхнього соціального походження й не знаю, проте скажу, що поводження їхнє було з Олею, не треба вам восьмого березня.

МАЛАХІЙ

Проповідують і пишуть — нема нічого поза клясами, а я кажу — ось вам, ось вам позаклясова солідарність злих *(до парубка)*. Та хто ж, як не ви перший приступив з помаранчами до неї, як змії спокуситель спокушав її під деревом біля церкви, щоб забула вона про Кирюшика і полюбила б вас, і хто, як не Оля, заплакавши гірко, розсипала ваші помаранчі та й побігла в церкву губити свідомість?

ПАРУБОК

Виходить, я її призвів до церкви? Ха-ха... Та я всю антирелігійну агітацію на пам'ять знаю і навпаки — весь час їй агітував, щоб вона кинула все і не боялася бога...

АПОЛІНАРА

А я її з церкви вивела.

ПЕРШИЙ КОМЕНДАНТ

підійшов до Олі — серйозно, чутливо

Скажіть, будь ласка, товаришко, вас справді вмовляли, улещували, щоб ви кинули радянську роботу і пішли... ну... на іншу роботу, чи що?

ОЛЯ *по павзі*

Ні.

ДРУГИЙ КОМЕНДАНТ *звів брови*

Ні?.. Так, може, хтонебудь нав'язливий був, образив вас словом, нечемно поводивсь?.. Скажіть по ширості, не бійтесь, за це, я запевняю, неприємности вам аніхто не зробить.

ОЛЯ

Я й не боюся. Кажу — ні! *(Заметалився гнівом голос).* І коли вже хочете знати, то найбільш мені упікся *(на Малахія)* він Цілий ранок простежив за мною. Ну як мара та *(до Малахія, гнівно).* Скажіть, чого ви стежили за мною? Навіщо?

МАЛАХІЙ

Не стежив, а стеріг од тих, хто іменно стежив і полював на вас.

ОЛЯ *зло й насмішкувато*

Ви, часом, не були в божевільні?

МАЛАХІЙ

Двадцять сім год. *Рух. Захвилювались всі.*

Два кроки до Малахія

ОЛЯ

Що?.. Де саме?

МАЛАХІЙ

У своїй сім'ї.

ОЛЯ

А я подумала — справді...

МАЛАХІЙ

Справді, Олю, бо ж сучасна сім'я —
божевільня. Перший ступінь божевільні.
Божевільний куток. Скорочено — божкуток.

ОЛЯ

А любов?

МАЛАХІЙ

Це — мара! Голубая мара, себто —
мрія... Бо хіба ж не вона, нездійсненна,
привела вас сьогодні до церкви?... Оля
поникла Малахій два кроки до неї. І хіба ж
не вони (на парубка й Аполінару показав),
скориставшись з вашого стану, спокушали і надили
вас вийти на розпуття жіноче, щоб грати на стру-
нах універсального кохання?

ОЛЯ звела голову

Ні! (Рвучко повернулась і пішла).

ПАРУБОК до Малахія

Га?

АПОЛІНАРА кинулась було за Олею

Дитя моє! Олю! (Та Оля так глянула на неї, що
Аполінара прикусила язика. Тоді обернулась та до Малахія).
Будь ласка, ведіть її тепер ви! Будь ласка! Я маю
собі заробіток... (До комендантів). Нарешті, я прошу
защити од таких і подібних натяків та ще де — у Рад-
нар-комі... Матильдо! (Демонстративно одійшла).

МАТИЛЬДА

Я теж! (Одійшла).

ПАРУБОК

Це ж наклеп! Провокація! (Одійшов).

ДІДОК

Нуда ж... (Подибав і собі).

ГАЛІФЕ

І за що?... (Одійшов).

А вже входив у комендатуру кум, небритий, суворий. За ним боязно ступала з дорожнім клуночком Любуня

КУМ

Спокійно! Він тут!

Не хапаючись, мовчки дійшов до Малахія, став, подивився на його, поминув, повернувся, знов підійшов

ПЕРШИЙ КОМЕНДАНТ

Ви в якій справі, товаришу, прийшли? До кого?

КУМ

Суворо глянув на коменданта, одійшов од Малахія, постояв, пождав, чи не озоветься він, чи не усміхнеться він, тоді втретє підійшов

Хоч здрастуй, куме, коли мовчиш і я мовчу! (до комендантів і до всіх). Га?... Трохи під машину не попали, і за це така стріча!

ЛЮБУНЯ боязно наблизилась

Папонько! Мамонька.. (Затремтіли губи, не могла далі вимовитись).

КУМ

Спокійно!.. Ну що ж, куме!.. Кланялась тобі жона твоя, а моя кума...

ЛЮБУНЯ перемоглася

Кадали — проклену, Любуньо, як без папоньки вернешся...

КУМ

Спокійно! Кланялась, ридала, ще й переказала, що має три доньки: Віру, Надію, Любов, (до всіх) мої хрищениці (до Малахія). Віру та Надію вдома залишає, а Любов по тебе посилає.

МАЛАХІЙ

Тіні минушого, гетьте з очей! Гетьте з очей!

ЛЮБУНЯ

Папонько! (Хотіла щось сказати, та кум, води їй подавши, перебив).

КУМ

Випий, Любонько! Випий, хрищенице, бо вода хоч і холодна, проте тепліша за серце і кров твого батька... *(До Аполінари)*. Можна подумати, що він їй рідний папаша?

АПОЛІНАРА *тихо*

Я спочуваю... Скажіть, він за кого тут служить? У якому чині?

КУМ

Він?.. Ніде він не служить. Навпаки,— хоч і повнолітній,— безпризорний він правопорушник. Три тижні, як із дому втік.

АПОЛІНАРА

Ага - а!.. Так он він хто!.. *(До своїх)*. Він ніхто — ви розумієте?

ГАЛІФЕ

Як?

АПОЛІНАРА

Він з дому втік, а дочка шукає...

ПАРУБОК

Ага - а... З полюбовницею?

АПОЛІНАРА

Тільки так! Забрав гроші, усе чисто, а донька оце ось і догнала, ви розумієте? Ніякого прав він не має, щоб водити нас по раднаркомах, тим паче допитувати... Ніякого права, і жодної хвилинки я тут не лишаюся. Матильдо! Альон додому!.. *(До коменданта)*. Оревуар! *(Пішла)*.

МАТИЛЬДА

Я теж!.. *(Пішла)*.

ПАРУБОК

Я й подавно! *(Пішов)*.

ДІДОК

Хе - хе... Я теж *(і собі подибав)*.

ГАЛІФЕ

За що? (*І пішов*).

МАЛАХІЙ

Усе це, плюс попереднє, плюс — що втекли — ще дужче переконує мене, як потрібна нехайна і тільки за моїми проектами реформа людини... (*До комендантів*). Де мої проекти?.. Півтора роки носив я їх в голові, півроку писав і переписав каліграфічно, — де вони?..

ДРУГИЙ КОМЕНДАНТ

Я вам уже сказав...

МАЛАХІЙ

Нехайно подайте їх на розгляд РНК! Щоб сьогодні подали! Чуєте? Ні, зараз подайте! Зараз!.. Чого ж ви стоїте? Хіба можна сьогодні стояти, коли ж ви сами бачили й чули, — отакєє з людьми робиться, дарма, що навколо у радіо грають, пасуться трамваї, басує авто!

ДРУГИЙ

Ось слухайте, дорогий мій! Ви витратили на писання двох прекрасних, скажу, надзвичайно серйозних проектів два роки?

МАЛАХІЙ

— Так.

— І ви хочете, щоб такі проекти та було розглянуто й вивчено (а їх треба серйозно й всебічно вивчити) за якихось два тижні?

— Це ж ви до чого?

— Бачте, треба більшого часу, щоб, приміром, держплан вивчив ваші проекти. То я б радив вам посісти якунебудь посаду (між іншим, є директива ОВІКОВІ дати вам посаду), ждати на ухвалу проектів, а тимчасом, може, написати і ще пару нових...

МАЛАХІЙ *подумав, тихо собі усміхнувся*

Гаразд! Я згоджуюсь.

КОМЕНДАНТИ *зраділи*

Так?

От і чудесно! До речі, ось і доня ваша по вас приїхала...

КУМ

Не тільки хрищениця,— я, його кум!

ДРУГИЙ

І кум. От разом всі й повернетесь на вашу округу...

КУМ

І я тебе, куме, як вернемось, ой і поздоровлю ж з днем твого ангола! *(до комендантів)*. Це йому сьогодні сорок сім годочків вийшло *(до Любуні)*. А як там, подумай, вдома з приводу цього, як там сусідам і людям, що день ангола є, а самого чоловіка нема!

МАЛАХІЙ

Згоджуюсь — з умовою: посаду мені тут, в столиці, в РНК. Хоть за швайцара, аби тут.

КОМЕНДАНТ

От тобі й на! Та що ви, голубчику! В РНК всі посади обсаджено, і швайцарська тоже. Звільнити ж когось, щоб вас посадити — ви ж сами розумієте — ніякого, живі ж люди сидять...

МАЛАХІЙ

Я стоятиму... Дайте мені посаду стояти, коли всі сидять! Інакше Симеоном Стовпником стану отут і стоятиму, аж поки РНК не розгляне моїх проєктів. Крім того, прошу вас не курити!

ДРУГИЙ

Вибачте!

МАЛАХІЙ

За цей плакатик боляче,— кричить, кричить, і ніхто його не слухає. А це ж РНК...

ПЕРШИЙ

Тільки ви не кричіть!

КУМ

Спокійно!

МАЛАХІЙ

Мільйони дивляться з молінням на цю свою найвищу установу, на гору цю — преображення України, на нову Фавор, а ви ходите тут під плакатом і ламаєте першу найважливішу заповідь соціалізму — не кури!.. Ні, ще раз переконаюсь, що без моєї негайної реформи людини всі плакати — це тільки латки на старій одежі... Де мої проекти? Я зараз саморучно подам їх голові РНК. Він зрозуміє, бо він бачить і чує, як шкодять революції люди, люди і люди.

КУМ

Наприклад, ти в першу черк, бо, куме, куме, хто ж, як не ти прийшов до товаришів, которі спеціальні люди, в революції напрактикувалися, а ти їм заважаєш?

МАЛАХІЙ *жодної на це уваги*

Негайно потрібна реформа, найнегайніше, кажу, бо бачите, що робиться з людиною, бачите? *(показав на бабу прочанку, що закуняла на стільці і тихенько хропла).* Бачите? Чуєте? Тількищо ввійшла у свій раднарком — і вже заснула! Наочний приклад до негайности реформи — ось... Покличте сюди голову РНК! Тільки, будь ласка, мерщій. Це буде цікаве й повчающе видовище: найкращий син народу, голова РНК, розбудить у себе в комендатурі найтемніший елемент з того ж народу, в присутності реформатора з того ж таки народу... О, друзі! Голову мерщій! До речі й фотографа покличте!... *(замріяно).* Увійде голова, торкнеться її... Між іншим, скажіть, щоб не забув він булаву взяти, бо до голови треба й булави... Увійде, торкнеться булавою й спита: хто ти, громадянко, що прийшла й заснула?

БАБА *прочулася*

Агапія Савчиха я! Підбилася, голубе,— йду в Єрусалим.

— Куди?— перепита голова.

— В Єрусалим або на Ахон-гору.

— Темна ж ваша путь, громадянко, й непрогресивна!— скаже голова.

— А, темна, голубе! Така вже темна, що йдеш і не знаєш, чи є туди путь, чи нема— і ніхто не зна. Казали на селі у нас люди, що будім то совіцька власть у турків гроб господній втергувала і дорогу говільникам розгородила, та чи так же воно?..

— О люди, люди!— скаже голова і додасть вельми ввічливо: не до Єрусалиму тепер треба йти, а до нової мети.

— До якої ж, голубе?

— До якої? До вищезазначеної, великої, № 666006003, голубої мети... Тоді вернеться громадянка назад, на своє село, і, йдучи, проповідуватиме слово нове й благокрасне.

АГАПІЯ

Ні, я в Єрусалим обрікалася. Хату спродала і все чисто спродала, щоб тільки доставитись туди або на Ахон-гору, намальовану бачила— ссяво і божую мати на хмароньках— та щоб ото вернулась я?

МАЛАХІЙ *напівмрійно*

Ой, вернися, громадянко,— скаже голова.

АГАПІЯ

Ой не вернуса.

МАЛАХІЙ

Ой, вернися,— додам вже я.

АГАПІЯ

Ой ні!

МАЛАХІЙ *гнівливо*

Вернися!

Ні!

АГАПІЯ *теж з серцем*

Раба ти!

МАЛАХІЙ *з оприском*

АГАПІЯ *зраділа*

У лаврі манахи колись так взивали: раба божа Агапія.

МАЛАХІЙ, *одійшовши*

Ой, раби ж!.. Як поночі в сливи, так вона в той соціалізм дивиться. Жаль, що не маю булави...

КУМ

Запитання!.. *(Малахій обернувся)*. Тепер вже не до тебе, куме! *(до комендантів)*. Запитання! Руба!

ДРУГИЙ

Будь ласка! Руба!

КУМ

Та невже ж раднарками не мають сили погнати кума додому, хоча б етапним шляхом?

ДРУГИЙ *здвигнув плечима*

Нема за що.

КУМ

Як, нема за що?.. Аджеж чоловік утік із дому, у жінки (у куми) удар за ударом в самісіньке серце, дочки в непритомії. *(До Любуні)*. Я вже думаю, хрищенице, чи не подохли там кури, бо хто ж за ними тепер нагляне, припустім — сьогодні, коли така спека і взагалі незручно в природі. *(Втерся хусткою, до комендантів)*. До того ж усі сусіди, увесь народ у містечку зворушився, ходить отак і сам себе питається: — яка ж це власть, що під нею батьки тікають з дому?

ДРУГИЙ

Подайте на його у суд.

КУМ

На такі ваші бюрократичні слова дозвольте сказати, що я невдоволений з радянської влади!

ДРУГИЙ

Що ж поробиш...

КУМ

Спокійно!.. Незадоволений і маю на це юридичне право... А втім, я не про це прийшов сказати раднаркомам.

ДРУГИЙ

А про що?

КУМ

Ось писане прохання. Просю, прочитайте зараз і вголос при йому, при мені й при хрищениці.

ДРУГИЙ

Почав читати тихо. То перший підійшов і дочитав уголос:

... на підставі програми комуністичної партії про дарове державне лікування, з одного боку, і на підставі немов би слабого на голову оця нашого й кума, з другого, я й хрищена донька моя колективно клопочемось у раднаркомів аби одіслати оця й кума нашого до божевільного дому на пробу, і якщо хоч трошки розуму в йому вбавилось, то...

КУМ

Про що далі пишеться, то довоєнний аблакат сказав, що раднаркоми не мають права одкинути не тільки моєї, а й хрищениці просьби.

ЛЮБУНЯ

Тільки це не насправжки.

КУМ *перебив*

Спокойно!

ПЕРШИЙ *дочитав*

Гаразд! Подумаєм...

КУМ

Подумайте!.. Тільки просю вас — недовго думайте.

МАЛАХІЙ *да куми*

Мене до божевільного дому? Мене? Та як ви смієте! Мене народ послав.

КУМ

Брешеш куме! Всі сусіди, увесь народ мене сюди послав, щоб завернути тебе додому...

МАЛАХІЙ

Більш як сто сіл, хуторів, містечок я пішки пройшов, йдучи до Харкова, столиці УЕСЕРЕР, на ногах моїх ще й нині порох степових шляхів, із ста криниць та колодязів, спочивавши, пив я воду і з народом гомонів... Я делегат!

КУМ

Брешеш! Ти з дому втік!

МАЛАХІЙ

Я всеукраїнський делегат, куме!

КУМ

Навпаки, хоч скоро вся Україна делегатами стане, ти ж і я — ніколи в світі! Отож ходім краще додому, кажу.

МАЛАХІЙ *до комендатів*

Вимагаю: вигоньте його — це раз! І негайно покличте сюди голову РНК і всіх [наркомів — два. Я сам беруся, зараз отут на Агапії покажу вам, як треба робити негайну реформу людини. Ну?.. Чого ж ви стали?

КУМ

І я вимагаю! Не тільки я, — хрищениця ось, кума там, а за сусід, за народ я вже говорив, як він ходить і вимага... Негайно пошліть його туди!

МАЛАХІЙ *абражено, велично*

Мене? Реформатора? *(Підійшов до телефону)* Станція? Перекажіть там голові РНК і всімнаркомам, хай

попричеплюють значки до петельок і йдуть в комендатуру на раду — негайно. Чуєте?... Порядок денний: доповідь реформатора Малахія про негайну реформу людини з наочним показом на Агапії — така даль голубая сьогодні, а вона стоїть та сояшник лускає... Не перебивайте! Хто там перебиває?

ПЕРШИЙ

Товаришу реформаторе! Прошу до порядку! (*тільки одвів Малахія, кум за телефон*):

КУМ

Товариші раднаркоми! Не слухайте його! Не слухайте, кажу, бо хіба ж не бачите, що він не сповна розуму став. Младенці в голові... Та не перебивайте ж!..

ПЕРШИЙ одібрав телефона, одзвонив

Ало... Трапилась маленька трагікомедія... Це ті самі, що з Учорашнього прийшли... та ні, з містечка Вчорашнього... Ні, не п'яні... Трошки згодом все це виясниться...

Увійшов кур'єр

ПЕРШИЙ до Малахія

Зараз дзвонили сюди з РНК, просили, щоб ви прийшли до заступника голови.

МАЛАХІЙ зрадів

А що, куме!.. (*велично*). Одзвоніть і перекажіть йому — іду. Ні, краще пустіть мене до телефона, я сам подзвоню. Однині між мною й урядом жадного посередника. Годі!

ПЕРШИЙ

Він одійшов уже од телефону. Між іншим, просили, щоб ви прийшли негайно. Вас ждуть на дачі РНК.

МАЛАХІЙ

Який восторг! Іду!.. Між іншим, збирайтесь і ви, Агапіє. Я появлю вас заступникові голови РНК, як наочний довід до моїх проектів...

АГАПІЯ

Може він скаже, чи є тепер дорога до Єрусалиму?

ПЕРШИЙ

Просили конфіденційно. Розумієте?

МАЛАХІЙ

Ага! То тоді ви, Агапіє, зостаньтеся покищо тут... Я скоро вернуся... А куди ж іти? Куди?

ПЕРШИЙ

написавши пакета, дав його кур'єрові

Ось вас одей товариш проводить... *(до кур'єра)*
Будь ласка, одведіть товариша реформатора на Сабурову дачу¹.

МАЛАХІЙ

Дякую! *(пішов за кур'єром, показавши кумові дулю).*

КУМ

Куди ж його ви?

ПЕРШИЙ

Як ви просили — психіятрам на освідчення.

АГАПІЯ

наблизилась до телефону, боязливо взяла трубку та нишком:

Товариші! Просю ж я вас, як би мені до Єрусалиму доставитись.

¹ Назва Харківської психіатричної лікарні.

III

*Закрякали, закружляли над Малахієм у саду в Сабуровці грай-
ворони дзюбаті. Заюмоніли, закричали кругом його хворі:*

Гей, чорні! Помовчіть!.. То ж не встиг ще бог
світ сотворити, як вони небо вкрили і поклювали
першу золоту зорю, із сонця решето зробили...
Темно мені й холодно!.. (*сумно кричав на грайворонів
один і звертався до Малахія*). Реформуй сонце!

МАЛАХІЙ

рухом голови й рук своїх показав

Реформую!

ДРУГИЙ

*весь час напружено до всього прислухаючись, таємниче
шепотів:*

Тихо, благаю вас.

2

*Підійшла санітарка Оля, а за нею зустарений парубок сані-
тар*

САНІТАР

Олю Манойловно!

ОЛЯ

— Я вже сказала...

— Олю!

— Одчепіться!

— Він же вас увів у неславу, а я зовсім другу любов
маю на мислях... Прийдіть, а то я до вас прийду.

ОЛЯ одійшла

Я місцькомові скажу...

ПЕРШИЙ ХВОРИЙ *до Малахія*

Це професор напустив навмисне їх у сад, щоб
вони клювали мені голову... Ось глянь, як уже
поклювали... (*став навколішки*). Вижени їх!

МАЛАХІЙ *одним рухом*

Вижену!

Підійшов третій. Він увесь час змiтав щось біля себе

ТРЕТІЙ

Позамітайте крихти! Дивіться — накришили...

Прибіч четвертий з жовтою квіткою

ЧЕТВЕРТИЙ

Бачили Олю? Вона сьогодні чарівна. Вона — прекрасна. У неї така ніжна й запашна полова залоза (*понюхав квітку*). Такої я ще не бачив, хоч і мав любов...

ПЕРШИЙ

Вони й залозу поклують!

ТРЕТІЙ

Хай клують, аби не топтали...

ДРУГИЙ трепетно

Тихо!.. Почують.

ЧЕТВЕРТИЙ

Мав любов з дівчатами, жінками, бабами... Пригадую, де це було. Вперше у кухні, потім в коморці, на кладовищі, в церковній огradі — росяна трава і дзвони, ще й досі дзвони, білий фартушок, гострий молодик з правого боку...

ТРЕТІЙ

Це на крихтах, на хлібові!..

ЧЕТВЕРТИЙ

Заждіть! Разом сто сім жінок за п'ятнадцять років, чотирнадцять тисяч, п'ятсот тридцять... тридцять...

ПЕРШИЙ

Поможіть їх розігнати! У-у-у...

Закричавши тужно, став бігати й підстрибувати. За ним побігли другі, кожен із своїм рухом, вишуком або піснею

Підійшов санітар. Четвертий до його :

Ви бачили Олю?

САНІТАР

Он туди йди! Вона там... *(показав у другий од Олі бік).*

ЧЕТВЕРТИЙ

У неї прекрасна й запашна, як троянда, полова залоза — я бачив....

САНІТАР

— Де ти... бачив?

— Я сидів отам в кущах... А вона підійшла...

— Ну?

— Рвала квіти...

— Ну?

— Нахилилась...

— Ну - ну?

— Я й побачив... На нозі, біля коліна... А вночі вона прийшла до мене і якби не кішка...

— Яка кішка?

— Та, що й цієї ночі знов привела мені троє котят... Скажіть, яке має право та кішка нявкати всім, що котята од мене...

— Ну, вже поблудив... Отуди йди, до всіх...

ЧЕТВЕРТИЙ *одійшовши*

Що прокинувся уночі, а вона вже з котятами і нявкає, нявкає всім: — няв - няв - няв...

Підійшла Оля, щоб заспокоїти четвертого. Санітар заступив їй дорогу

Інтелігентик оцей каже, що ви приходили до його вночі.

ОЛЯ

— Щодня йому гіршає.

— А може цьому й правда?

— Що?.. Боже мій! Трохиме Йвановичу!

— Я не винний, бо [ще й не такий на вас поговір може вийти.

— Поговір?

— Знаю я про все, Олю — як і де гулялося вам і як морозивом Кирюшика годувала та як постіль квіточками посипала, сорочечку білу ю скидала...

ОЛЯ хитнулася

— Неправда!

— Неправда? Та я про любов про вашу все чисто знаю і навіть можу сказати, якого числа уночі ви прив'язали Кирюху до себе косою і такечки спали...

— Як же це... як ви дознались! Боже мій! Хто вам про це сказав?

— Хто, питаєте?

— Скажіть!..

— А гарнесенька ви зараз. Цей сором вам дуже личить, їй-богу. Очата, як дві небесні плянети, і так далі...

ОЛЯ одними губами

— Хто?

— Про морозиво пташка розповіла, бо на дереві сиділа і все чисто бачила, про постіль та квіти нетля-метелик, ну а про косу — муха-ха-ха. Ну, ну... Я шуткую, бо що таке му-ха? Дурна комаха-ха-ха...

— Що ж тепер мені робити?..

— Не що інше, як плюнути на Кирюшка, бо все одно з другою вже крутить любов.

— На любов свою хіба можна плюнути?

— Як не плюнете — піде поговор...

— Трохиме Івановичу! Невже ж ви хочете мене перед усім світом на поглу м виставити, щоб згоріло в мені серце. Що я вам зробила?

— Нічого. Проте я хочу, що ви зробили мені любов, бо я вже знемігся без неї... Чуєте?... Пора вже подумати й про мене.

ОЛЯ заломила руки

— Скажіть, як ви дозналися?

- Про що?
- Ну... про морозиво, постіль, квіти?..
- Я ж уже сказав : пташка, метелик, муха...
- Трохиме Івановичу! Скажіть!
- А попросіть!
- Трохиме Івановичу...
- Попроси!
- Ну, милий! Скажіть!

Санітар її за руки притяг до себе

ОЛЯ

- Пустіть.
- Ну-ну... Не норовися!
- Не давить мені руки!

7

Тяжко зігнувшись та міцно стиснувши руки, наблизивсь п'ятий хворий

- Поможіть!

САНІТАР до Олі

— Оцьому ввижається, немов носить він на плечіх величезного удава, що хвіст його волочиться десь по той бік світу.... А любов моя без взаємности ще гірш за того удава, бо давить не руки, а серце... Отак! Отак!

ОЛЯ скрикнула

Не мучте!

П'ЯТИЙ

Не можу! Знемігся! Зараз впустю. Зараз буде катастрофа. Поможіть!

САНІТАР

Він сказав.... Кирюха.

ОЛЯ

Він!..

П'ЯТИЙ до Малахія

Не можу задавити... Це ж удав — всесвітнє зло. І тільки я впустю його — він задавить увесь світ... Поможіть!

МАЛАХІЙ *рухом руки*

Поможу!

ОЛЯ

Невже він?

САНІТАР

Ще не вірите?... У вас отут (*показав на спину*) родинка. Так? (*показав на груди*). А ліва трошки більша за праву... Так? А ви любите, щоб все.... (*зашепотів про щось в ухо*).

ОЛЯ

А він не казав вам, що тепер у мене тут... од його дитина?

САНІТАР

Дурниця! Подвійний аборт: Кирюху із серця, дитину із черева — от і вся проблема.

ОЛЯ

А про свою хворобу не казав?

САНІТАР

Про яку хворобу?... Та ви шуткуєте, Олю Манойловно!

ОЛЯ

Хочете передсвідчитись?

САНІТАР

Ну-ну... Це він на зло мені, за ті гроші... Отже паскудник, га! А ви чого зразу про це не сказали... Хіба так можна гратися!.. (*пішов*).

Оля упала і тяжко заплакала

П'ЯТИЙ

Зараз буде катастрофа! Пускаю! Поможіть!

МАЛАХІЙ

непомітно стеживши за санітаром та Олею, заходив, захвилювався, як ще ніколи

Негайно... Негайно потрібна реформа людини!.. Зараз, кажу, або вже ніколи! Разом з цим пересвідчуюсь, що ніхто, окрім мене, такої реформи не зро-

бить... Так. От тільки не знаю, з чого почати... Вихор думок, голубих, зелених, жовтих, червоних... Як їх багато! Ціла метелиця! А найбільш голубих, і вони, по-моєму, найкращі та найпридатніші будуть на мою реформу. Треба ловити їх... Ось одна! Ось друга! Ось третя. Немов метелики, а дивіться, що з них виходить!

У хворій його уяві з'явилися, розквітнули дивовижні проекти, реформи, цілі картини. Спочатку з голубих колювань і метеликів збіглися, закрутилися якісь голубі кола з жовтогарячими центрами, забринів спів „Милість мира Дехтярьова“, перемішаний з Інтернаціоналом, брязкотом кадила та з трелями жайворонків, по тому вималювалось таке: десь у голубій РНК голубі наркоми сидять і слухають його доповідь про негайну реформу людини. Плещуть в долоні, схвалюють і вітають його, він далі показує наркомам наочно, як треба негайно реформувати людей. По черзі до його підходять: дідок в дармовісі, колишній военний в галіфе, дама, Апатія, санітар, божевільні, він накриває кожного голубим покривалом, повчає, переконує, потім робить магічний рух рукою і тоді з-під голубого покривала виходить оновлена людина, страшенно ввічлива, надзвичайно добра, ангелоподібна. Далі ці люди, багато людей і він на чолі їх, з червоними маками та з жовтими нагідками йдуть у голубу даль. По дорозі бачуть— стоїть гора Фавор, Оля несе яблука святити, люди співають їй „осана“, тільки якось по-новому. По тому в голубому мареві маячить якийсь новий Єрусалим, далі голубі долини, голубі гори, знов долини, голубі дощі, зливи і нарешті голубе ніщо.

8

Очухся Малахій. Олі вже не було. Навколо ходили й кружляли хворі

МАЛАХІЙ

Ага... На підставі вищепобаченого (взяв пучку землі, поплював, розтер і помазав собі лоба) (помазаюся народнім наркомом (гучно) Сповнилося! Слухайте всі, всі, всі!.. В ім'я голубої революції я помазавсь народнім наркомом...

ДРУГИЙ

Тихо! Я бачив, у траві верблюжі вуха ростуть.

МАЛАХІЙ

- Хай ростуть!
- Вони ж слухають.
- Прекрасно!
- І переказують!
- Кому?
- Всім...

МАЛАХІЙ *звів голову:*

Прекрасно! Гей, верблужі вуха! Перекажіть всім, всім, мій перший декрет.

ХВОРІ *поміж себе*

Всім всім, всім.

МАЛАХІЙ

З ласки великої матері нашої революції я пома-
зався народнім наркомом. Анкета моя: ціпок і тор-
бина сухарів; родинного стану я зрікся, пішки пройшов
увесь стаж попередній, воду я пив із ста семи кри-
ниць; нарком без портфеля; зовнішні ознаки та клей-
ноди мої: червона лента через ліве плече, ціпочок
і сурма, для українців бриль і на великі свята — ко-
рона з соняшника в руці. Народній нарком Малахій.
Ні, не так... Народній Малахій, в дужках — нарком.
Скорочено — Нармах... Ні, Нармахнар.

ХВОРІ

Народній нарком. Нармахнар появився.

ХТОСЬ *став навколiна*

Виведи нас звідси!

ХТОСЬ *захвилювався*

Він самозванець, не вірте!

ТРЕТІЙ

Коли ти велике начальство, — прикажи, щоб хліба
святого не кришили. Хай крихти позбирають. Отож
од таких і голод. Думка була весілля справляти, коли
гульк — і молода, і мати весільна на баштані посох-
ли... А замість кавунів дитячі голови посходили.
Що крику, що плачу, кажуть...

МАЛАХІЙ

Прикажу! Виведу! Всі бо ваші просьби, заяви у серце кладу. До речі — мій другий декрет... Всім, всім, всім... Негайно скасувати всі портфелі й теки. Коли ж урядовці спитають, куди їм складати заяви та скарги, відповідь дайте: однині всі скарги народні, заяви і просьби носіте: 1) в голові, 2) в передсердечних сумках — ніже ні в портфелях, ні в теках. Народній Малахій, нарком. Скорочено — Нармахнар. Харків. Вілла Сабурова.

ХВОРИ

Виведи нас, Нармахнаре!

МАЛАХІЙ

Виведу й поведу! Поведу туди, де зоріє небо й голубіє земля, де за обрієм співають на золотих сідалках голубі будимирі соціялістичні півні...

ХВОРИ

- Нас не пустять!
- Не вірте йому!
- Сторожа не пустить.
- Небесні два сторожі й квочка не пустять.

МАЛАХІЙ

Я вам скажу таке слово, що пустять — пароль такий, що й мур розваля... Підходьте по пароль!

ХВОРИ

По пароль! По пароль! По пароль!

МАЛАХІЙ *кожному тихо*

Голубі мрії...

ХВОРИ

повторивши той пароль, кинулись до муру

Так виводь нас! Веди!

МАЛАХІЙ

Лізьте!

ХТОСЬ З ХВОРИХ

А як піймають?

МАЛАХІЙ

Не впіймають!.. На сторожі коло вас сам нарком народній. Лізьте, кажу!

Подерлися, перелізли хворі через мур. Малахій переждав останнього. Тоді поплював на руки

В ім'я соціальної матері нашої революції (поліз і собі).

9

ОЛЯ прибігла

Стійте! Куди ви?

МАЛАХІЙ з муру

— Не закудикуйте! Хіба ще й досі не зрозуміли? Обійти треба кожну хату, межу і завод, щоб кожному преподати голубії мрії...

— І вам не сором перелазити через мур! Злізьте!

— Народній нарком має право перелазити через всі тини на Україні, через всі мури й паркани. Це моя прерогатива.

— Прошу й благаю вас — злізьте.

МАЛАХІЙ

Гм... Вона просить (зліз з муру). Коли хтонебудь з бідних і покривджених попросить, щоб народній нарком повісився, він мусить і це негайно зробити... Бачте, Олю, народній нарком уважив вашу просьбу, тепер уважте ви мою. Пустіть мене туди.

— Куди?

— Туди, до всіх, а перш — до гегемонів.

— Побудьте ще трошки у нас, відпочиньте, а тоді й підете собі...

— Олю! Невже ви маєте мене за божевільного.

— Ну от ще... Та ніхто, ніхто не має вас за божевільного,

МАЛАХІЙ *проникливо*

Олю! У вас очі такі чисті й прозорі, що навіть тінь легенької неправди я бачу на дні їх і читаю — авжеж божевільний.

— Та ні! То вам так здається.

— Щоб знали ви, Олю, — я не божевільний. Ви-йшла, як це трапляється, малюсінька помилка. Угадайте, яка?

— Не знаю... Скажіть!

— Малюючічка. Провожатий помилився — де б вести мене на віллу РНК, а він на Сабурову віллу одвів. От і все. А Оля повинна помилку цю залагодити, пустивши мене...

— Ні, ні! Я не можу! Попросіть професора. Він розумний і добрий, він вас огляне... І взагалі вас скоро випустять. Я чула, вас тільки на освідчення прислали... Та хіба вам погано тут? Дивіться — зелено як, квіти, повітря яке!..

— Не голубе! Ах, Олю! Од вас тепер залежить, щоб оновилася людина і земля у просторах блакитних, як лебідь біла на тихих ставах, музично і вільно попливла...

Десь за садом загув лунко заводський гудок. Малахій так і скинувся

— Чуєте?.. Туди, туди, — до гегемонів!.. І божевільним справді буду, коли спізнюсь і не поведу їх за собою...

ОЛЯ

Ой, боже! Гудок у заводі — дванадцять годин. Зараз на сніданок... А де ж другі... Де вони?

МАЛАХІЙ

— Вони вже пішли.

ОЛЯ

— Справді? Пішли снідати?

МАЛАХІЙ

— Так. На голубе снідання пішли.

ОЛЯ

Так ходімо ж і ми. Мерщій! (пішла).

Малахій пішов був за нею. Скоро вернувся — сам. Взявся лізти знов на мур. Заввався

Ні... Вона мене просила.

10

ОЛЯ вернулась

— Наркоме!

МАЛАХІЙ

— Не бійтесь! Я ж відступивсь і здавсь на вашу просьбу. Проте я маю вас переконати, Олю. Я мушу перший вам преподати голубії мрії, тим паче, що в очах у вас вони ще не зів'яли, бринять, а як коли, так їх там ціла повінь. Я з вас почну...

— А я покличу санітара.

— Олю! Я навколіна стану, ось... До ніг вклонюсь, молитиму, пустіть...

— У вас температура, наркоме. Вам треба лягти.

— Навпаки, мені треба встати. Олю, хвилинку... Ви тільки зважте, що дадуть мої проекти вам особисто. Бо хто-хто, а ви колишете завжди голубії мрії. Не пустите ж мене — доведеться, чорний очіпок надівши, однести їх на гробки.

— Гукають.

— А пустите — він вернеться.

— Хто?

— Кирюшик.

— Не вернеться.

— Згідно з проектами моїми — вернеться. Невкоснительно. Уночі зимою...

— Гм... А чом не весною?

— Зимою. Ви, Олю, засвітивши каганець самотности, прястимете нитку жіночого смутку. А колиска рип-рип, а в колисці дитя хлип-хлип, — мати Оля горювальниці пісню співатиме, оту саме, як її... (заспівав):

Ой спи, дитя, без сповиття. Поки мати з поля прийде, та принесе три квітоньки: одна буде дрімливая, друга буде сонливая, а третя — щасливая...
(Нахилився до Олі) у Олі сльози?..

ОЛЯ крізь сльози

— Ну, а далі що?

МАЛАХІЙ

— Зимою вночі. Метелиця буде по всіх степах, по всіх світах: гу-гу-у. Коні в степу тупу, тупу — то з походу революційного їхатиме він...

— Хто?

— Згідно з проектами — Кирюшик.

— Так?

— Невкоснительно. У віконця стане, тихесенько постукотить: „одчини, дружино Олю, товаришу вірний“... (До Олі) Оля?

ОЛЯ тихо

— Одчине...

МАЛАХІЙ

Засніжений, заметений у порога стане: — „Драстуй“ — скаже. Тоді Оля у відповідь (Заспівав з відомої солдатської пісні, одминивши трохи слова):

Драстуй, драстуй, милий мій, пожалуй у хату...

Тоді скаже милий: — Олю, оновлений після реформи людини, спокутавши гріхи свої перед тобою в походах і боях за голубосяйні мрії, я вернувся до тебе, прости мене... Оля скаже...

ОЛЯ замріяно

Прощаю! Прощаю!

МАЛАХІЙ

Тоді милий посадить свою Олю коло колиски... Отак (Посадив Олю на пні). То на неї любо гляне, то на милее дитя, то к серцю пригорне, то в очі загляне, то ноги цілує святі у чашечки похололі... Оля плаче?

ОЛЯ

Ні... це я так дурненька *(замріяно)* Ох, як же я нагорювалася, тебе ждучи, милий!..

МАЛАХІЙ

Це все відбудеться згідно з моїми проектами... Я маю поспішати, Олю. Я йду.

ОЛЯ *замріяно*

Ідіть! Ідіть!

МАЛАХІЙ *виліз на мур. Сів*

Ходімо разом, Олю. Я появлю вас РНК яко найкращий наочний приклад моєї негайної реформи...

Близько почувся санітарів голос: Олю Манойловно!

ОЛЯ

Кличуть!.. Тікайте!

МАЛАХІЙ

Не тікаю, а йду! Жду вас, Олю, на свято онювання нашого українського роду, що відбудеться двадцятого серпня за новим стилем, по старому ж—на спаса. Подробиці: бой конфеті, серпантин і тощо у моїх декретах... *(скочив і за мур, потупотів десь)*.

11

САНІТАР *(побі)*

Олю Манойловно, там прийшли по Стаканчика його родичі *(подивився кругом)*. Та де ж він?

ОЛЯ *заступила те місце, де переліз Малахій*

Не знаю.

САНІТАР *(підозріливо)*

Як так не знаєте? Та я черговому лікарю рапорта напишу, як і хто гуляє з хворими в кушах а тоді—не знаю... *(Оля мовчала)*. Ви набрехали на Кирюху: ніякої хвороби, каже він... *(Оля мовчала)*. Де Стаканчик?.. А хворі всі де?.. Може повтікали?

ОЛЯ очутилася

- Хворі? Вони он...
- Де?
- Пішли снідати і Стаканчик...
- Нічого подібного, там їх нема.
- Та он вони, хіба не бачите, за ріг зайшли...

Санітар побіг. Деся близько почулися тривожні голоси: Хтось випустив хворих! Хворі втекли! Оля перелізла через мур

12

Біля канцелярії стояли, ждали кум і Любуня. Хвилювалися

ЛЮБУНЯ

— Аж не віриться, що зараз папонька вийдуть, що зараз повезем його додому... Боже! Що вже находилися, що напросилися, а що наговорилися... Невже, хрищений?

КУМ

— Спокійно! Хоч і сам я ой хвилююсь... Ось приклади, хрищенице, руку ік серцю...

— Ой!...

— Та ні... До мого серця.

Любуня приклала руку до кумового серця

КУМ

— Як?

— Ой же б'ється!

— Не серце, а ступа. Чуєш? Гуп-гуп, гуп-гуп. Сильне хвилююся я *(по павзі)*. Ще б пак не хвилюватися, коли вже зараз бачу: верба ось, Загнибогина гребля, шу-шу — очерет... Кум сидить і я сидю, кум вудить і я вудю. У природі й біля неї тихо, ясно. Коли — дз-з-з, цім-м... Куме, комар! А кум: га-га? Ляп себе по лобі...

ЛЮБУНЯ

У папоньки завжди після рибальства увесь лоб у гулях.